

הפסוק (משלי כו ז) 'בְּרֹל בְּרֹל יִחַד וְאִישׁ יִחַד פָּנֵי רַעְהוּ, לַעֲנִין מַה
 דִּמְהָ הַכְּתוּב אִישׁ וְרַעְהוּ לְבִרְלוֹ. לֹאִמַר לָךְ, מַה בְּרֹל זֶה אֶחָד מִתְחַד
 אֶת הַכִּירִי – עַל יְדֵי שִׁמְשֻׁפְּשֻׁפִּים בְּרֹל בַּחבִּירוֹ הוּא מִתְחַד, אָף
 שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֻכְמִים מִתְחַדִּין זֶה אֶת זֶה בְּהִלָּכָה כְּשִׁלּוּמִידִים יִחַד.
 אִמַר רַבָּה בַּר בַּר חִנְיָה, לָמָּה נִמְשְׁלוּ דְבָרֵי תוֹרָה כָּאֵשׁ, כְּפִי שְׁנָאִמַר
 (ירמיה כג כט) 'הֲלֹא כֹה דִבְרִי כָאֵשׁ נָאִם ה'". לֹאִמַר לָךְ, מַה אֵשׁ אֵינוֹ
 דוֹלֵק יְחִידִי – בַּעַץ יְחִידִי, אֲלָא בִּשְׁנַיִם אוֹ שְׁלוּשָׁה יִחַד, אָף דְּבָרֵי
 תוֹרָה אֵין מִתְקַיְּמִין בְּיָחִיד – בְּלֹא חֶבֶר שִׁיחֲדָדְנוּ. וְחִינְיָ דְאִמַר רַבִּי
 יוֹסִי בַר חִנְיָא, מַאי דְּכֵתִיב – מַהוּ בִּיאור הַפְּסוֹק (ירמיה נ לו) 'חֶרֶב אֶל
 הַבְּרִיָּם וְנִאֲלֹו, שְׁתִּבּוּא חֶרֶב עַל שְׁנֵאֵיהֶן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֻכְמִים – עַל
 תַּלְמִידֵי חֻכְמִים שְׁעוֹקִין בַּר בְּבַר לִבְדּוֹ וּבִיחִידוֹת בְּתוֹרָה, וְלֹא עוֹד
 – לֹא זֶה בְּלִבְדּוֹ אֲלָא שְׁמֻטְפָּשִׁין, שְׂכִין שְׁלומִידִים לְבַד וְאֵין מִי
 שִׁיעִמִּידִם עַל טַעוֹתָם נַעֲשִׂים טִיפְשִׁים, שְׁנָאִמַר 'נִאֲלֹו, לִשּׁוֹן
 טִיפְשׁוֹת. וְלֹא עוֹד אֲלָא שְׁחוֹטְאִין, שְׂכִין שְׁלומִידִים לְבַד וְאֵינִם
 יוֹדְעִים שְׁטַעַן, פּוֹסְקִים הִלְכָּה עַל פִּי טַעוֹתָם וּבָאִים לִידֵי חֹטָא,
 דְּכֵתִיב הָאָם 'נִאֲלֹו, וּכְתִיב הָתָם (במדבר יב יא) 'אֲשֶׁר נִוְאלָנוּ וְאֲשֶׁר
 חָטָאנוּ, וּמַמָּה שְׂכָתוּב לִשּׁוֹן חֹטָא סוֹמֵךְ לִלְשׁוֹן נוֹאֵל לְמַדְנָה
 שֶׁהִטְפִּישׁוֹת מְבִיאָה לִידֵי חֹטָא. וְאִכְפִּיעִית אִימָא מְהֵבָא – וְאֵם תִּרְצָה
 תֵּאֵמַר שְׁלמִידִים זֹאת מֵכָא, שְׁנָאִמַר (ישעיה יט יגיד) 'נִוְאלָנוּ שְׁרִי צִעֲזָן
 [וְנָו] וְהִתְעִינוּ אֶת מִצְרַיִם, הָרִי שְׁטִיפְשׁוֹת מְבִיאָה לִידֵי טַעוֹת וְחֹטָא.
 אִמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, לָמָּה נִמְשְׁלוּ דְבָרֵי תוֹרָה כְּעֵץ, כְּפִי שְׁנָאִמַר
 עַל הַתּוֹרָה (משלי ג ד) 'עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ. לֹאִמַר לָךְ, מַה עֵץ
 קָטָן מְדִלִיק אֶת הַגָּדוֹל – כִּשְׁרֹרְצָה לְהַבְעִיר אֵשׁ מְדִלִיק תַּחֲלִילָה עֵץ
 קָטָן וּמִמֶּנּוּ מְדִלִיק עֵץ גָּדוֹל, אָף תַּלְמִידֵי חֻכְמִים קָטָנִים מִתְחַדִּים אֶת
 הַגָּדוֹלִים עַל יְדֵי קוֹשִׁיּוֹתֵיהֶם. וְחִינְיָ דְאִמַר רַבִּי חִנְיָא, חֶרֶבָה תוֹרָה
 לְמִיתֵי מְרִבּוֹתֵי, וּמִתְבָּרֵי לְמַדְתִּי יוֹתֵר מְרִבּוֹתֵי, שְׁחִבִּירוֹ שֶׁל אָדָם
 מַעֲמִידוֹ עַל טַעוֹתָו, וּמִתְבָּרֵי לְמַדְתִּי לְמַדְתִּי יוֹתֵר מְרִבּוֹתֵי, מִשּׁוּם
 שֶׁהִתְלַמֵּד מְרַבָּה בְּשִׁאֲלוֹת, וְעַל יְדֵי כֵךְ מִתְחַוִּירִים הַדְּבָרִים.
 רַבִּי חִנְיָא בַּר פִּשְׁאָה רָמִי – הִקְשָׁה סְתִירָה בֵּין הַמִּקְרָאוֹת, כְּתִיב (ישעיה
 כא ד) 'לְקִרְאָתָא צִמָּא הָתִין מִיָּם, כְּלוּמַר שְׁצִירָךְ לְהַבִּיא אֶת הַמַּיִם
 לְצִמָּא, וְהָרִי נִמְשְׁלָה הַתּוֹרָה לְמַיִם, וְיֵשׁ לְלַמּוֹד מִפְּסוֹק זֶה שְׁצִירָךְ
 לְהַבִּיא אֶת הַתּוֹרָה לְפָנֵי הַתַּלְמִיד, וּכְתִיב בְּמִקּוֹם אַחֵר (ישעיה נה א)
 'הוּא כָל צִמָּא לְכוּ לְמַיִם, כְּלוּמַר הַרְצָה לְלַמּוֹד יִלֵּךְ לְתוֹרָה וְלֹא
 שִׁיבִיאָהּ אֵלָיו. אֲלָא לֹאִמַר לָךְ, שֶׁאֵם זֶה שְׂרֹרְצָה לְלַמּוֹד מִמֶּךָ
 תַּלְמִיד הֵנוּן הוּא, תִּקְיִים בּוֹ 'לְקִרְאָתָא צִמָּא הָתִין מִיָּם, וְלֵךְ אֵלָיו
 לְלַמּוֹד, וְאִי לֹא – אֵם אֵינוֹ תַלְמִיד הֵנוּן, תִּקְיִים בּוֹ 'הוּא כָל צִמָּא לְכוּ
 לְמַיִם, וְעַלִּיו לְחֹזֵר אַחֲרָיִךְ.
 רַבִּי חִנְיָא בַּר פִּשְׁאָה רָמִי – הִקְשָׁה סְתִירָה בֵּין הַמִּקְרָאוֹת, כְּתִיב (משלי
 ה טז) 'פְּוִצּוּ מַעֲנִיתֶיךָ חוּצָה, כְּלוּמַר שְׁצִירָךְ לְלַמּוֹד לְאַחֲרִים סְתִירָה
 תּוֹרָה שְׁלֹמֵד וְחִידֵשׁ, וּכְתִיב (שם פסוק ז) 'הָיוּ לָךְ לְבָדָךְ וְאֵין לְאֲרִים
 אֲתָךְ, שֶׁלֹּא תַלְמִיד לְאַחֲרִים. אֲלָא לֹאִמַר לָךְ, שֶׁאֵם תַּלְמִיד הֵנוּן
 הוּא זֶה שְׂרֹרְצָה לְלַמּוֹד מִמֶּךָ, 'פְּוִצּוּ מַעֲנִיתֶיךָ חוּצָה' וְתַלְמִידוֹ סְתִירָה
 תּוֹרָה, וְאֵם לֹא – אֵם אֵינוֹ תַלְמִיד הֵנוּן, 'הָיוּ לָךְ לְבָדָךְ'.
 (ו) אִמַר רַבִּי חִנְיָא בַּר אִידִי, לָמָּה נִמְשְׁלוּ דְבָרֵי תוֹרָה לְמַיִם, כְּדִכְתִּיב
 בְּהוֹכַחַת הַנְּבִיא יִשְׁעִיָּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְשִׁמּוֹעַ דְּבָרֵי ה' (ישעיה נה א)
 'הוּא כָל צִמָּא לְכוּ לְמַיִם. לֹאִמַר לָךְ, מַה מַּיִם דִּרְכִּים שְׁמִינִחִין מְקוֹם
 גְּבוּהָ וְחוֹלְכִין לְמְקוֹם נְמוֹךְ, אָף דְּבָרֵי תוֹרָה אֵין מִתְקַיְּמִין אֲלָא בְּמִי
 שְׂדִיעָתוֹ שְׁפִלָּה.
 וְאִמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא, לָמָּה נִמְשְׁלוּ דְבָרֵי תוֹרָה לְשִׁלְשָׁה מְשָׁקִין חֲלָלוֹ
 בְּמַיִם וּבְיִין וּבְחֶלֶב, וּכְמוֹ דְּכֵתִיב (שם) 'הוּא כָל צִמָּא לְכוּ לְמַיִם, וּכְתִיב
 בְּהַמְשָׁךְ הַפְּסוֹק 'לְכוּ שִׁכְרוּ וְאִכְלוּ, וְלְכוּ שִׁכְרוּ כִּלְאוֹ כִּסְפָּה וּבִלְאוֹ
 מַחֲרִי וְיִין וְחֶלֶב, כְּלוּמַר יְכוּלִים הַיְנַבֵּם לְלַכֵּת וּלְלַמּוֹד תּוֹרָה לְלֹא כֹל
 תְּשֻׁלוֹם. לֹאִמַר לָךְ, מַה שְׁלִישָׁה מְשָׁקִין חֲלָלוֹ אֵין מִתְקַיְּמִין מִשְׁתַּמְרִים
 אֲלָא בְּפִחוֹת שְׁפִלָּים – בְּכַלִּים פְּחוּתִים שֶׁל חֹרֵס, אֵךְ אֵם יִנְיחוּם
 בְּכָלִי כִסֶּף וְחֶבֶר יִתְקַלְקֵלוּ, אָף דְּבָרֵי תוֹרָה אֵין מִתְקַיְּמִין אֲלָא בְּמִי
 שְׂדִיעָתוֹ שְׁפִלָּה, וּכְדִכְתִּיב לִיהַ בְּרִיתִי דְּקוֹסֵר לְרַבִּי 'וְהוֹשִׁיעַ בִּן חֲנַנִּית,
 אִי [לְשׁוֹן גִּנְאִי], חֻכְמָה מְפִאֲרָה בְּכָלִי מְכֻזֵּר, כְּלוּמַר אֵינוֹ רָאוּי

נִמְרִינְהוּ לְתִרְוִיָּה – יֵאֵמַר אֶת שְׁתֵּי נִסְחָאוֹת הַחֲתִימָה, בְּרוּךְ אַתָּה
 אֱלֹהֵינוּ, וְרֹב הַהוֹדָאוֹת, וְכִיּוֹן שְׁמוּכִיר בְּתַחֲלִילָה שְׁהוּא אֵל שֶׁל
 כָּל הַהוֹדָאוֹת, גַּם 'רֹב הַהוֹדָאוֹת' שְׁמוּכִיר מִתְפָּרֵשׁ מִלְשׁוֹן רִיבּוּי,
 שְׂרָאוֹי לְהוֹדוֹת לוֹ בְּהוֹדָאוֹת רְבוּת.
 אִמַר רַבִּי אֲבָהוּ, גְּדוֹל תוֹעַלְתּוֹ וְטוֹבָתוֹ שֶׁל יוֹם הַנְּשָׁמִים מִשֶּׁל תַּחֲנִית
 הַמַּתִּים, דְּאֵילוֹ תַּחֲנִית הַמַּתִּים אֵינָה אֲלָא לְצַדִּיקִים, וְאֵילוֹ נְשָׁמִים
 מוֹעִילִים בֵּין לְצַדִּיקִים וּבֵין לְרָשָׁעִים. וְפִלְגָא דְרַב יוֹסֵף – וְנַחֲלֵק בּוֹה
 רַבִּי אֲבָהוּ עַל רַב יוֹסֵף, דְּאִמַר רַב יוֹסֵף, מִתּוֹךְ שְׁחִיא – יִרִידַת גִּשְׁמִים
 שְׁקוּלָה בְּתַחֲנִית הַמַּתִּים, שְׁשִׁנִּיהֶם מְבִיאִים חַיִּים לְעוֹלָם, שֶׁהִתְבּוֹאֵה
 גְּדִילָה עַל יְדֵי הַגִּשְׁמִים, קְבָעוּ חֻכְמִים הַזְכֵּרָתָה בְּבִרְכַּת
 תַּחֲנִית הַמַּתִּים. וְלִדְעוֹתָ שׁוּם הֵם זֶה לִזְה.
 אִמַר רַב יְהוֹדָה, גְּדוֹל תוֹעַלְתּוֹ שֶׁל יוֹם הַנְּשָׁמִים כִּיּוֹם שְׁנִיתָנָה בּוֹ
 תוֹרָה, שְׁנָאִמַר בְּשִׁירַת הָאוֹזֵנוּ (דברים ג ב) 'עֲרָף בְּמִסְרָ לִקְחִי, וְהָרִי
 אֵין לִקְחִי אֲלָא תוֹרָה, שְׁנָאִמַר (משלי ד ב) 'כִּי לִקְחִי מִזֶּכֶר נִתְּתִי לָכֶם,
 תוֹרָתִי אֶל תַּעֲזוּבוּ. נִמְצָא בִּיאור הַפְּסוֹק, יִנְטוֹף כְּגִשֶׁם דְּבָרֵי תוֹרָה,
 כְּשֶׁכֶּסֶם שֶׁהַגִּשְׁמִים מְבִיאִים חַיִּים לְעוֹלָם כֵּךְ הַתּוֹרָה נוֹתֶנֶת חַיִּים
 לְעוֹלָם. הָרִי שֶׁהַכְּתוּב מְשׁוּה יִרִידַת גִּשְׁמִים לְתוֹרָה, רָבָא אִמַר, יוֹם
 הַגִּשְׁמִים גְּדוֹל יוֹתֵר מִיּוֹם שְׁנִיתָנָה בּוֹ תוֹרָה, שְׁנָאִמַר 'עֲרָף בְּמִסְרָ
 לִקְחִי, וְהָרִי כְּשִׁמְשׁוּשִׁים שְׁנֵי דְבָרִים זֶה לִזְה, מִי נִתְּלָה בְּמִי, הָרִי אוֹמַר
 קָטָן בְּמַעֲלָה נִתְּלָה בְּגְדוֹל מִמֶּנּוּ, שְׁמַדְמִים אֶת חֲשִׁיבוֹת הַקָּטָן לְגְדוֹל
 מִמֶּנּוּ, וְכִיּוֹן שֶׁהוֹשְׁוֹתָה הַתּוֹרָה בַּפְּסוֹק זֶה לְגִשְׁמִים, מוֹכַח שְׁמַעֲלַת
 וְתוֹעַלְתּוֹ הַגִּשְׁמִים גְּדוֹלָה מִזֶּה שֶׁל הַתּוֹרָה.
 רָבָא רָמִי – הִקְשָׁה סְתִירָה בַּפְּסוֹק הַזֶּכֶר, כְּתִיב 'עֲרָף בְּמִסְרָ לִקְחִי',
 הָרִי שֶׁהַתּוֹרָה דּוֹמָה לְמִסְרָ הַיּוֹרֵד בִּכְחַת, וּכְתִיב בְּהַמְשָׁךְ הַפְּסוֹק 'תֵּל
 בְּפִלֵּי אֲמִרָתִי, וְאֵם כֵּךְ הַתּוֹרָה דּוֹמָה לְטֵל הַיּוֹרֵד בִּנְחֹת. אֲלָא בִּיאור
 הַפְּסוֹק כֵּךְ הוּא, אֵם תַּלְמִיד חֻכֵּם הֵנוּן הוּא, שְׁמִתְנַהֵג כְּרָאוּי
 לְתַלְמִיד חֻכֵּם, רַבּוֹ צִרִיךְ לְהִתְנַהֵג אֵלָיו בִּנְחֹת בְּפִלֵּי, וְאֵם לֹא – אֵם
 אֵינוֹ מִתְנַהֵג כְּרָאוּי לוֹ, עוֹרְפָּהוּ (וְהוֹרְגָהוּ) בְּמִסְרָ – עַל רַבּוֹ לְנַהֵג
 אֵלָיו בְּתַקִּיפוֹת וּבַחֲזוֹק כִּירִידַת הַמִּסְרָ.
 הַגִּמְרָא מְבִיאָה מִמִּמְרוֹת נִסּוּפוֹת בַּעֲנִין לִימּוֹד תּוֹרָה כְּרָאוּי: תִּנְיָא,
 הֵיךְ רַבִּי בְּנָאֵה אוֹמַר, כָּל הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה לְשָׁמָּה – לְשֶׁם מִצְוֹתָהּ,
 שְׁמִיּוּתָהּ לְעוֹסֵק בָּהּ, וְלֹא כְּדִי לְהִתְכַבֵּד, תוֹרָתוֹ שְׁלֹמֵד נַעֲשִׂית לוֹ סֵם
 חַיִּים – תְּרוּפָה לְחַיִּים, שְׁנָאִמַר (משלי ג ד) 'עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים
 בָּהּ. וְאוֹמַר עוֹד הַכְּתוּב (שם פסוק ח) 'דְּפִאוֹת תִּתִּי לְשִׁרְךָ' – תֵּאֵת
 הַתּוֹרָה רְפוּאָה לְגוֹפֶךָ. וְאוֹמַר עוֹד (שם ח לו) 'כִּי מִצָּאִי מִצָּא חַיִּים' – תֵּאֵת
 הַמּוֹצֵא אֶת הַתּוֹרָה וְעוֹסֵק בָּהּ מִצָּא חַיִּים. וְכָל הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה שְׁלֹא
 לְשָׁמָּה אֲלָא כְּדִי לְהִתְכַבֵּד בָּהּ, הַתּוֹרָה שְׁלֹמֵד נַעֲשִׂית לוֹ סֵם הַמָּוֶת,
 שְׁנָאִמַר (דברים שם) 'עֲרָף בְּמִסְרָ לִקְחִי, וְאֵין פִּירוּשָׁה שֶׁל עֲרִיפָה זֶה
 אֲלָא מִלְשׁוֹן הִירֵנָה, שְׁנָאִמַר בַּעֲנִין הִירֵגַת עוֹלָה עֲרוּפָה (דברים כא ד)
 'וְעִרְפוּ שָׁם אֶת הָעֹגֶלָה בְּנֶחֱל, וְכִיּוֹן שְׁנָאִמַר לִשּׁוֹן הִירֵגָה עַל לּוֹמֵד
 תּוֹרָה, וְדֹאִי יֵשׁ לְהַעֲמִידוֹ עַל לּוֹמֵד שְׁלֹא לְשִׁמָּה.
 אִמַר לִיהַ רַבִּי יְרֵמְיָה לְרַבִּי זִירָא, לִיתִי מִרְ לִיתִי – יְבוֹא הָרֵב לְלַמּוֹד,
 אִמַר לִיהַ רַבִּי זִירָא, חֲלַשׁ לְבָאִי וְלֹא יִכְלִיָּא – חֵשׁ אֲנִי חוֹלְשָׁה בְּלִיבִי
 וְאֵינִי יוֹכֵל לְבוֹא לְלַמּוֹד. אִמַר לוֹ רַבִּי יְרֵמְיָה, לִימָא מִר מִילְתָּא
 דְּאִנְדָּאָתָא – יֵאֵמַר הָרֵב דְּבָרֵי אַגְדָּה. אִמַר לִיהַ רַבִּי זִירָא, הֵכִי אִמַר
 רַבִּי יוֹחָנָן, מַאי דְּכֵתִיב – מַהוּ בִּיאור הַפְּסוֹק הָאִמּוֹר בַּעֲנִין כְּרִיתַת
 עֵצִים לְצוֹרֵךְ בְּנִיית מִצּוֹר בַּעַת מִלְחָמָה (דברים כ טז) 'כִּי הֲאִדָּם עֵץ
 הַשִּׁדְהָ, וְכִי אָדָם עֵץ שְׂדֵה הוּא, וְלַעֲנִין מַה דִּימָתָה הַתּוֹרָה אָדָם
 לַעֲזִי, אֲלָא מִשּׁוּם דְּכֵתִיב בְּתַחֲלִילַת הַפְּסוֹק 'כִּי תַצּוֹר אֶל עִיר וְגו' לֹא
 תִּשְׁחִית אֶת עֵצָה לְנִדַּח עֲלֵיו גִּרְזוֹן, כִּי מִמֶּנּוּ תֵּאֲכַל וְאֵתוֹ לֹא תִכְרֹת,
 וּכְתִיב (שם פסוק ב) 'רָק עֵץ אֲשֶׁר תַּדַּע כִּי לֹא עֵץ מֵאֲכָל הוּא, אֵתוֹ
 תִּשְׁחִית וְכִרְתָּ, וְלַעֲנִין זֶה דִּימָה הַכְּתוּב אָדָם לַעֲזִי הַשִּׁדְהָ, לְלַמּוֹד
 שֶׁאֵף בָּאֲדָם יֵשׁ לְחַלֵּק בַּעֲזֵן זֶה. הֵא בִּיצָה, אֵם תַּלְמִיד חֻכֵּם הֵנוּן הוּא
 שֶׁהִנְהִיגָהוּ כְּרָאוּי לְתַלְמִידֵי חֻכְמִים, עֲלִיו נִאֲמַר 'מִמֶּנּוּ תֵּאֲכַל וְאֵתוֹ
 לֹא תִכְרֹת, כְּלוּמַר מִמֶּנּוּ תַלְמִיד דְּבָרֵי תּוֹרָה, וְאֵם לֹא, הָרִי הוּא
 כְּאֵילִן סִרֵּק, וְאֵתוֹ תִּשְׁחִית וְכִרְתָּ' – סוּר מַעֲלֵיו וְאֵל תַּלְמִד מִמֶּנּוּ.
 אִמַר רַבִּי הָאָם (אִמַר רַבִּי) [בְּרַבִּי] חִנְיָא, מַאי דְּכֵתִיב – מַהוּ בִּיאור

המשך ביאור למס' תענית ליום רביעי עמ' א

1 שחכמת התורה תהא מונחת באדם מכוער כמוך. אָמַר לָהּ רבי
2 יהושע, אף אָבִיךָ רַמִּי חֲמָרָא – מטיל ומאחסן יין, שהוא משקה
3 חשוב, בְּמִנֵּי דְפִחְרָא – בכלי חרס מכוערים. אָמְרָה לִיהּ בתו של
4 הקיסר, אָלָא בְּמֵאֵי נִירְמִי – בתוך איזה כלים נאחסנו, והלא כולם
5 נוהגים כן. אָמַר לָהּ רבי יהושע, אֲתוֹן דְּחֻשְׁבִּיתוּ – אתם שהינכם
6 אנשים חשובים ועשירים, רְמוּ בְּמֵאֵי דְהָבָא וְכֶסֶף – תאחסנו את
7 היין בכלי זהב וכסף. אָזְלָה – הלכה בת הקיסר וְאָמְרָה לִיהּ לְאַבוּהָ
8 את עצתו של רבי יהושע, ושמע לעצתה וּרְמִיָּא לְחֲמָרָא בְּמִנֵּי
9 דְהָבָא וְכֶסֶף – העביר את כל יינו לכלי זהב וכסף, וְתִקִּיף –
10 החמיץ. אָתוּ – באו משרתי הקיסר וְאָמְרוּ לִיהּ, החמיץ יינך. אָמַר

11 לָהּ הקיסר לְבִרְתִּיהָ, מָאן אָמַר לָךְ הָכִי – מי הוא זה שיעץ לך כן.
12 אָמְרָה לִיהּ, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה. קָרְיוּהוּ – קראו לו, אָמַר לִיהּ
13 הקיסר, אֲמֵאֵי אָמְרָתְ לָהּ הָכִי – מדוע אמרת לה כך. אָמַר לִיהּ רבי
14 יהושע, פִּי הֵיכִי דְאָמְרָה לִי – כשם שהיא אמרה לי, כיצד חכמה
15 מפוארה נמצאת בכלי מכוער, אָמְרִי [אמרתי] לָהּ כיצד מניחים יין
16 חשוב בכלי מכוער. וכוונתי היתה, שכשם שהיין מתקיים רק בכלי
17 חרס, כך גם התורה מתקיימת רק באדם מכוער. שאלה בת הקיסר
18 את רבי יהושע בן חנניה, וְהָא אִיפָּא שְׁפִירִי דְגָמִירִי – והרי יש גם
19 אנשים יפים שתורתם מתקיימת בהם.

תענית דף ז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קלא

אמר רב סלא אמר רב המנונא, אין הנשמים נעצרים אלא בשביל עין פנים, שנאמר (ירמיה א) 'וימנעו רבכים ומלקוש לוא היה, ומצח אשה וזנה היה לה וגו' מאנת הכלם, כלומר הסיבה שנמנעו ממך גשמים הוא משום שהיה כך עזות פנים ומאנת להיכלם ולהתבייש על מעשיך.

אגב שהוזכר ענין עזות פנים הגמרא מביאה מימרות העוסקות בגנותה: ואמר רב סלא אמר רב המנונא, כל אדם שיש לו עזות פנים, סוף – בסופו של דבר נכשל בעבירה, שנאמר (שם) 'ומצח אשה וזנה היה לה מאנת הכלם, כלומר משום מאנת להיכלם, באת ליד עבירה כאשה וזנה. רב נחמן אמר, אדם שיש לו עזות פנים בידוע שכבר נכשל בעבירה, שנאמר 'היה לה' בלשון עבר, ולא נאמר 'היה לה'.

אמר רבא בר רב הונא, כל אדם שיש לו עזות פנים, מותר לקרותו רשע, שנאמר (משלי כא כט) 'העו איש רשע בפניו, ודורשים, שאם 'העו איש' כלומר שיש בו עזות, מותר לקרותו רשע בפניו. רב נחמן בר יצחק אמר, אף מותר לשנאותו, שנאמר (קהלת ח א) 'ועו פניו ישנא, אל תקרי 'שונא' לשון שינוי, אלא 'ישנא', כלומר שהעו פנים יהיה שנוי, וללמד שמותר לשנאותו, אף שמצווים לאהוב כל אדם בישראל.

הגמרא חוזרת לענין עצירת הגשמים: אמר רב קמינא, אין הנשמים נעצרים אלא בשביל ביטול תורה, שנאמר (קהלת יח) 'בעצלתים יפך המקרה, ודורשים שבשביל עצלות שהיה בישראל שלא עסקו בתורה, נעשה כביכול שונא של הקדוש ברוך הוא והקב"ה, בלשון סגי נהור' קף – עני שאינו יכול לפרנס את העולם בגשמים. מכאן רב קטינא את דרשתו: ואין קף אלא עני, שנאמר לענין הנודד ערך עצמו לה' (ויקרא כו ב) 'ואם קף הוא מערקה' – אם הוא עני שאין ידו משגת לתת לפי הערך הקצוב בתורה, על פי אשר תשיג יד הנדד יעריכנו הכהן, הרי שמך ביאורו עני. ואין 'מקרה' אלא מקרהו ברוך הוא, שנאמר (תהלים קד א) 'המקרה כפים עליותי' – הקב"ה עשה תקרה עליותי במים, והם המים העליונים אשר מעל השמים שהם כתקרה לעליה, הרי שהכתוב מכנה את הקב"ה בלשון 'מקרה'.

רב יוסף אמר, המקור לכך שהגשמים נעצרים בעון ביטול תורה הוא מהבא, שנאמר (איוב לו כא) 'ועתה לא ראו אור, בהיר הוא בשחקים, ויום עברה ותמחרם, ואין 'אור' אלא תורה, שנאמר (משלי י ב) 'כי נר מצוה ותורה אור'. וכלפי מה שנאמר 'בהיר הוא בשחקים, תנא רבי ישימנאל – שנו בבית מדרשו של רבי ישמעאל ברייתא המבארת שאפילו בשעה שרקעו נעשה בהורין בהורין – מנומר בכתמים לבנים מחמת העננים, להודיע כל וקשר, ויום עברה ותמחרם' – הרוח באה ומטהרת את השמים מאותם עננים ומפורתם. כלומר מחמת שישראל לא ראו אור של תורה ולא עסקו בה, נעצרו הגשמים.

אמר רבי אמי, אין הנשמים נעצרים אלא בעון גזל, שנאמר (איוב לו לב) 'על כפים כסה אור, ודורשים, בעון כפים כסה אור, ואין כפים אלא חסם – גזל, שנאמר (וינוג גח) 'ימן החסם אשר בכפיהם, ומצאנו אם כן לשון 'כפים' בענין עון גזל, ואין 'אור' אלא מטר, שנאמר (איוב לו יא) אף ברי יטריח עב יפין ענן אור' – המלאך ששמו 'אף ברי' יפץ ויפזר את ענני הגשם. וביאור הפסוק הוא, שעל עון גזל מתכבדים ומנמעים הגשמים מלירד. מאי תפניתיה – מהי תקנתו של עון זה כדי שיחזרו הגשמים לירד, ורבה בתפלה, שנאמר בהמשך הפסוק הנזכר 'ויצו עליה במספיע' – הקב"ה יצווה על הגשם לירד בזכות הפגיעה, ואין פגיעה אלא תפלה, שנאמר (ירמיה י טו) 'ואתה אל תתפלל בעד העם הזה וגו' ואל תפגע ב' – הקב"ה אומר לירמיהו שלא תתפלל על אנשי יהודה שעובדים לאלילים. הרי שפגיעה היא תפילה.

ואמר רבי אמי, מאי דכתיב – מזה ביאור הפסוק (קהלת י) 'אם קהה תפול והוא לא פנים קלל, וחיילים יגבר ויתרון הכשיר חכמה, יש

אמר לה, אי הוו קנו – שנואים ומכוערים, טפי הוו גמירי – היו מלומדים יותר, שלאדם נאה קשה להשפיל דעתו, ועל ידי כך בא לידי שכחה.

הגמרא מביאה ביאור נוסף מדוע נמשלה תורה למשקים אלו: דבר אחר, מה שלשה משקין הללו ומים יין וחלב אין נפסלין מלהיות ראויים לשתיה אלא בהיפח הדעת, שאם יסיד דעתו מלשמרם יפה יכולים להישפך, או שיפול לתוכם דבר מאוס וימאס את כל המשקה, אף דבר תורה אין משתבחין אלא בהיפח הדעת, שאם אינו חוזר תמיד על תלמודו התורה משתכחת ממנו.

הגמרא חוזרת לענין מעלת יום הגשמים: אמר רבי חמא ברבי חנינא, גדול מעלת יום הנשמים כיום שנכראו בו שמים וארץ, שנאמר על ירידת הגשמים (ישעיה מה ח) 'הרעיפו שמים מופל וישחקים וילו צדק, תפתח ארץ ויפרי ישע וצדקה תצמיח וחד אני ה' בראתיו, ומדייק רבי חמא, בראתים' בלשון רבים לא נאמר, שנפרשו על בריאת השמים, אלא בראתיו' בלשון יחיד, ואינו עולה אלא על המטר. ומכך שנאמר על הגשמים לשון בריאה, יש ללמוד שחשובים הם כבריאת שמים וארץ.

אמר רב אשימנא, גדול יום הנשמים, שאפילו ישועה פרה ורבה בו, שהוא שעת רצון לפני הקב"ה, ונוכרים בו הבריות לישועה, שנאמר (שם) 'ושחקים וילו צדק, תפתח ארץ ויפרי ישע, הרי שהישועה מתרבה ביום הגשמים.

אמר רבי תנחום בר חנילאי, אין הנשמים יורדים אלא אם כן נמחלו עונותיהן של ישראל, שנאמר (תהלים פה ב) 'רצית ה' ארצה שבת שבת יצק, נשאת עון עמך כפית כל חטאתם סלה, ודורשים, אימתי ממלא הקב"ה רצונה של הארץ בירידת גשמים, כשנמחלו עונותיהם של ישראל וכוסו כל חטאותיהם. אמר ליה ועירי מדיהבת ושם מקומו לרבינא, אתון מהבא מתניתו לה – אתם לומדים זאת מהפסוק המובא לעיל, אכן מהבא מתנינן לה – אנו לומדים זאת מפסוק זה, שנאמר בתפילת שלמה המלך (מלכים א' ח לו) 'ואתה תשמע השמים וסלחת לחטאת וגו' ונתתה מטר על ארצה אשר נתת לעמך לנהל. הרי שאינו מוריד גשמים אלא לאחר שסולח לעוונות העם.

בעון מה נעצרים הגשמים: אמר רבי תנחום בריה דרבי חייא איש כפר עבן, אין הנשמים נעצרים אלא אם כן נתחייבו שונאותן של ישראל – עם ישראל ובלשון סגי נהור' פליה – להיאבד חס ושלום מן העולם, שנאמר (איוב כד ט) 'ציה גם הם וגזלו מימי שלג שאול קמא, ויש לדרוש שביאור הפסוק הוא, שכשהיובש והחום לא יפסקו ויגזלו את מימות השלג, והיינו שלא ירד גשם, תדע שזה בגלל שישראל חטאו חטאים שצריכים לרדת בגינם לשאול. אמר ליה ועירי מדיהבת לרבינא, אתון מהבא מתניתו לה – אתם לומדים זאת מהפסוק המובא לעיל, אכן מהבא מתנינן לה – אנו לומדים זאת מפסוק אחר, שנאמר (דברים יא ז) 'ועצרת את השמים וגו' ואבדתם מקרה, כלומר אימתי הקב"ה עוצר את השמים, כשעם ישראל נתחייבו להיאבד מן העולם.

אמר רב חסדא, אין הנשמים נעצרים אלא בשביל ביטול תרומות ומעשרות, שנאמר (איוב שם) 'ציה גם הם וגזלו מימי שלג. שואלת הגמרא: מאי משמע – מזה הלימוד. ומביאה הגמרא ברייתא המבארת זאת: תנא רבי ישימנאל – שנו בבית מדרשו של רבי ישמעאל ברייתא זו, המילה 'ציה' מלשון ציווי היא, וכונת הכתוב לומר כך, בשביל דברים שצויתי אתכם לעשות בימות החמה, שהם הפרשת תרומות ומעשרות, ולא עשיתם אותם, הם וגזלו מכם מימי שלג בימות הנשמים, כלומר שימנעו מהגשמים לירד.

אמר רבי שמעון בן פאי, אין הנשמים נעצרים אלא בשביל מספרי לשון הרע, שנאמר (משלי כה ב) 'רוח צפון תחולל נפש ופנים ננעמים לשון סתר', כלומר הסיבה שרוח צפונית תבטל את הגשם, וכן הפנים הנזעמות שמראה הקב"ה שאינו מביא מטר, הוא מפני לשון הרע הנאמר בסתר.

המשך ביאור למס' תענית ליום רביעי עמ' ב

1 לבארו כך, אם ראית דקיע שקיהה – הוקהה ונחלש מלמלא את
2 תפקידו, שנהפך להיות פפרול ונמנע מלהוריד טל ומטר, הסיבה
3 לכך היא פשכיל מעשה הדור שהן מקולקלין, שנאמר וְהוּא לֹא פָנִים
4 קִלְקַל' – הקב"ה לא נשא להם פנים משום שקלקלו מעשיהם. מה
5 תַּקְנָתָן שהגשמים יחזרו לירד, יתגברו ברחמים – ירבו בתפילה,
6 שנאמר בהמשך הפסוק וְחִילִים יִגְבֹּר' – ירבו חיילים בתפילה.

7 ממשיך הפסוק, וְיִתְרוֹן הַכְּשִׁיר חֲכָמָה', כלומר פל שכן אם הוכשרו
8 מעשיהן מעיקרא – אם מתחילה הכשירו מעשיהם בחכמה ולא
9 קלקלו, ודאי יבואו להם גשמים מרובים יותר מאלו שקלקלו
10 והרבו בתפילה.
11 הגמרא מביאה דרשה נוספת על הפסוק הנזכר: רֵישׁ לְקִישׁ אָמַר,
12 יש לדרוש הפסוק כך, אם ראית תלמיד